

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА
Філологічний факультет
Кафедра філософії

ЗАТВЕРДЖЕНО:

Перший проректор:

Балух В. О.

«26»

2020 р.

ФІЛОСОФІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ НАУКИ

РОБОЧА ПРОГРАМА

Рівень вищої освіти

Третій (доктор філософії / PhD)

Галузь знань

10 Природничі науки

Спеціальність

104 Фізика та астрономія

Чернівці – 2020

Робочу програму дисципліни «Філософія та методологія науки» для здобувачів третього рівня вищої освіти розглянуто й затверджено на засіданні кафедри філософії (протокол № 1 від 25 серпня 2020 року).

Розробники:

Марчук Михайло Георгійович,

професор кафедри філософії,

доктор філософських наук, професор;

Рупташ Ольга Василівна,

завідувачка кафедри філософії,

доктор філософських наук, доцент

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Нормативна	
Змістових модулів – 3	Рік підготовки:	
	1-й	
Індивідуальне науково-дослідне завдання <u>Презентація</u> (назва)	Семестр	
Загальна кількість годин – 120	1-й	
	Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 20 самостійної роботи студента – 100	16 год.	
	Практичні, семінарські	
	4	
	Лабораторні	
	Самостійна робота	
	100	110
	Індивідуальні завдання:	
	-	
Вид контролю: іспит		

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання – 0,2 (20/100).

1. Мета і завдання навчальної дисципліни

Викладання дисципліни “Філософія та методологія науки” має на меті сформувати в аспірантів адекватне сучасному рівню розвитку культури фахове розуміння сутності науки, загальних закономірностей і шляхів її розвитку, значення методології та свідомого її використання в науковому дослідженні, знання новітніх методологічних настанов, які вимагають співвідносити знання не лише з можливим ефективним його використанням, а й з ідеалами, нормами, цінностями, що важливо в ситуації загострення цілої низки глобальних проблем, які значною мірою зумовлені спрямованістю наукової творчості на практичний ефект і прискорення науково-технічного поступу. Сучасна наука і наукова методологія налаштовують ученого враховувати у своїй діяльності значення морально-етичних, естетичних, гуманістичних цінностей, які за наявності багатьох альтернатив дозволятимуть здійснювати правильний, осмислений вибір, починаючи від обрання теми й закінчуючи обґрунтуванням теоретичної та практичної значущості отриманих результатів. Знання сучасної філософії та методології науки важливе для молодого вченого також у зв'язку з між- і трансдисциплінарними дослідженнями, які спонукають до розширення предметного поля конкретної наукової дисципліни, спрямовуючи наукову творчість на досягнення суспільно значущих цілей. Новітня філософія та методологія науки покликана формувати у молодого дослідника цілісну систему знань, умінь і навичок, особливих компетентностей, що дозволятимуть йому не лише професійно розв'язувати актуальні проблеми конкретної, вузько спрямованої наукової дисципліни, а й бути носієм культури наукового мислення, відповідального за наслідки своєї творчої діяльності.

Предмет означеного курсу – пізнання сучасної проблематики філософії та методології науки в порівнянні з попередніми стадіями розвитку, з'ясування переваг нової парадигми, її світоглядного та методологічного потенціалу в соціокультурному та цивілізаційному контексті сучасності, що відкриває немислимі раніше можливості, але й не менш масштабні ризики для збереження природного середовища та виживання людства у найближчій перспективі, чому може запобігти серйозне ставлення до ціннісних аспектів науки і науково-технічного поступу, переорієнтація на інтегративні процеси і пріоритетність міждисциплінарного знання, надання переваги комунікативному дискурсу в новітній філософії та методології науки.

Завдання курсу – викликати інтерес до філософської рефлексії науки, її історичних трансформацій, допомогти виробити критичне ставлення до змісту провідних епістемологічних і методологічних концепцій, стимулювати потребу в омисленні методологічного підґрунтя наукового пошуку, сформувати переконання щодо важливості новітніх зрушень у методології та свідомого керівництва ними у власних наукових дослідженнях, які в результаті цього здійснюватимуться відповідно до сучасних вимог і відзначатимуться новизною, теоретичною та практичною значущістю.

У результаті вивчення навчальної дисципліни аспірант повинен:

знати:

- особливості науки, закономірності її розвитку, сучасні вимоги до наукового пізнання та його методологічного забезпечення;
- специфіку складних людиномірних систем, які характеризуються здатністю до спонтанного саморозвитку та самоорганізації;
- відмінності між класичними й сучасними методологічними настановами, переваги постнекласичної наукової методології;
- підстави класифікації методів, відмінності між філософською, загальнонауковою та конкретнонауковою методологією;
- методологічні засади інтеграції наукового знання, трансдисциплінарний потенціал синергетики, глобального еволюціонізму;
- роль і значення науки в культурі, зв'язок з іншими формами знання, вплив на проблеми інформаційного суспільства;
- ціннісні виміри наукового знання, взаємозв'язки між епістемними, етичними й естетичними його характеристиками;
- вимоги етосу наукового співтовариства як умови можливості гармонійної взаємодії вчених у єдиному науковому просторі;
- можливості комунікативної філософії в осмисленні концептуальних інновацій в сучасній філософії та методології науки;

вміти:

- застосовувати отримані знання у процесі виконання наукового дослідження задля досягнення запланованого результату;
- розрізняти емпіричний і теоретичний, прикладний і фундаментальний рівні в контексті власного наукового дослідження;
- добирати найефективніші в обраній сфері дослідження філософські, загальнонаукові та конкретнонаукові методи;
- визначати місце конкретної науки і дослідницької тематики в загальному контексті новітнього науково-технічного поступу;
- застосовувати критерії наукової раціональності, зважаючи на її місце в системі вселюдських норм, ідеалів і цінностей;
- враховувати норми, ідеали і цінності, здатні спрямовувати будь-яке наукове дослідження в загальне гуманістичне русло;
- оцінювати актуальність і соціокультурну значимість передбачуваного внеску в науку зі світоглядно-філософського погляду;
- реалізувати можливості міждисциплінарної взаємодії та комунікації з дослідниками суміжних галузей наукового знання.

*Формування в аспірантів наступних компетентностей: **Загальних:***

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК2. Здатність до пошуку, оброблення та критичного аналізу інформації з різних джерел, критичного ставлення до власних наукових здобутків та досягнень інших дослідників.

ЗК5. Здатність генерувати нові ідеї та застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК9. Здатність до усної і письмової презентації та обговорення результатів наукових досліджень та/або інноваційних розробок українською та англійською мовами, в тому числі з експертами інших галузей.

ЗК11. Здатність до формування системного наукового світогляду, професійної етики та загального культурного кругозору.

Фахових:

ФК2. Технологічні здатності. Компетентність у використанні наукового обладнання та технологій, методів обчислень, що відносяться до вибраної області дослідження. Компетентність аналізувати методологічні проблеми, що виникають при вирішенні дослідницьких і практичних завдань, в тому числі в міждисциплінарних областях .

ФК6. Здатність проводити фундаментальні та прикладні наукові дослідження з використанням сучасних експериментальних та теоретичних методів.

ФК7. Усвідомлення мети й завдань сучасної фізики та астрономії, здатність вирішувати проблеми й задачі інноваційного характеру в одній із галузей фізики або астрономії.

Програмних результатів навчання:

ПРН1. Здатність аналізувати та обговорювати наукові публікації в межах власної дослідницької проблематики та поза нею.

ПРН9. Уміти використовувати загальнонаукові компетентності для формулювання і перевірки наукової гіпотези; для обґрунтування висновків, обираючи для цього належні докази, зокрема, результати теоретичного аналізу, експериментальних досліджень і математичного та/або комп'ютерного моделювання, наявні літературні дані.

ПРН11. Планувати і виконувати експериментальні та/або теоретичні дослідження з фізики та дотичних міждисциплінарних напрямів з використанням сучасних наукових методів, критично аналізувати результати власних досліджень і результати інших дослідників у контексті усього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної проблеми.

ПРН12. Розробляти та реалізовувати наукові проекти, які дають можливість переосмислити наявне та створити нове цілісне знання і розв'язувати значущі наукові проблеми фізики з дотриманням норм академічної етики.

ПРН13. Глибоко розуміти загальні принципи і методи природничих наук, а також методологію наукових досліджень, застосувати їх у власних дослідженнях у сфері фізики та у викладацькій діяльності.

ПРН19. Знати основи методології та організації наукових досліджень.

ПРН20. Здатність підготувати та успішно захистити дисертаційну роботу на основі індивідуальних досліджень.

Місце дисципліни в освітньому процесі. Для опанування дисципліни “Філософія та методологія науки” аспіранти вже повинні володіти знаннями, отриманими у процесі вивчення загального нормативного курсу філософії відповідно до бакалаврських програм, а також (бажано) спецкурсу “Історія та філософія науки” (або “Вступ до філософії науки”), який повинен бути обов'язковим у структурі магістерських програм усіх природничонаукових, соціально-гуманітарних і технічних спеціальностей.

2. Теоретичний зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Сучасна філософія, логіка та методологія науки.

Тема 1.1. Місце науки і філософії в культурі та сучасній цивілізації.

Наука як предмет філософського дослідження. Мета і завдання курсу. Зміст понять “філософія науки”, “методологія науки”, “логіка науки”.

Наука як система знань. Класифікація наук. Проблема демаркації. Логіка в структурі філософії та методології науки.

Наука як результат і особливий вид пізнавальної діяльності. Специфіка змісту понять “епістемологія”, “гносеологія”, “методологія”. Взаємозв’язок філософії та наукової методології. Світоглядне підґрунтя методології.

Наука як соціальний інститут. Соціокультурні чинники розвитку науки. Етичні та гносеологічні норми наукового пізнання.

Наука як феномен культури. Роль і значення науки в історичному розвитку людства. Традиціоналістський і техногенний типи цивілізаційного розвитку. Позитивні та негативні наслідки науково-технічного поступу людства.

Взаємозв’язок науки з іншими формами суспільної свідомості. Наукове і позанаукове знання. Філософські основи науки.

Наука і всебічний розвиток особистості. Цінність наукової раціональності.

Тема 1.2. Класифікація методів і форм наукового пізнання.

Поняття методу. Специфіка наукової методології. Класифікація методів. Емпіризм і раціоналізм. Емпіричні методи (спостереження, порівняння, вимірювання, опис, експеримент, класифікація, систематизація й узагальнення фактів). Теоретичні методи (ідеалізація, формалізація, математичне моделювання, абстрагування, мисленнєвий експеримент, аксіоматизація).

Єдність емпіричного і теоретичного знання. Структура, рівні, форми наукового мислення. Проблема, гіпотеза, теорія, закон.

Методологія наукового дослідження як ядро філософії науки. Різновиди методологічного знання: філософська, загальнонаукова, конкретно-наукова методологія. Філософська методологія (метафізичний, діалектичний, критико-раціоналістичний, аналітико-прагматистський, трансцендентальний, феноменологічний, герменевтичний, археологічний, деконструктивістський та інші методологічні підходи). Світоглядні, загальнотеоретичні та смисложиттєво-ціннісні виміри філософської методології. Єдність онтологічних, епістемологічних, аксіологічних смислів у філософській методології.

Тема 1.3. Методологія природознавства і гуманітаристики.

Предмет і специфіка природничонаукового знання. Поняття наукового методу та його історичні трансформації. Класичне, некласичне та постнекласичне природознавство, його методологічні виміри. Історичні трансформації загальнонаукової картини світу. Зміна природничонаукових

уявлень про людину і суспільство. Методологічні засади вчення про біосферу. Поняття коеволюції. Ціннісні виміри природничонаукового знання. Екологізація науки.

Становлення методології соціальних і гуманітарних наук. Специфіка індивідуалізуючих і генералізуючих методів, ідеографічних і номотетичних підходів. Ідеали і норми соціогуманітарного знання. Проблема пояснення і розуміння. Поняття соціогуманітарної раціональності. Трансформація уявлень про суб'єкта наукового пізнання.

Проблема синтезу наук про природу, людину, суспільство, культуру. Зближення природничонаукової та соціогуманітарної картини світу. Перспективи подальшого розвитку соціогуманітарного знання.

Поняття методологічної культури. Плюралізм і єдність методології. Інтеграція наукового знання та міждисциплінарні дослідницькі програми. Філософський характер трансдисциплінарної методології.

Тема 1.4. Комунікативний дискурс в науці XXI ст.

Метатеоретичний рівень наукового пізнання та його філософсько-методологічні засади. Загальнонауковий статус математики як мови науки. Математика і кібернетика. Теорія систем. Загальнонауковий зміст понять “інформація”, “система”. Системний підхід як загальнонаукова парадигма.

Трансдисциплінарний потенціал синергетики. Синергетичне пояснення складних, людиномірних, здатних до саморозвитку та самоорганізації систем у природі та суспільстві.

Глобальний еволюціонізм як основа синтезу природничонаукового та соціогуманітарного знання. Смысл і значення коеволюційної парадигми у становленні новітньої картини світу.

Лінгвістичний поворот і становлення комунікативної філософії. Ідеальна комунікативна спільнота і проблема моральної відповідальності вченого. Комунікативний підхід у філософії та методології науки як альтернатива плюралізму та методологічному анархізму. Комунікативна раціональність трансдисциплінарних досліджень.

Змістовий модуль 2.

Історичні засади філософського осмислення науки

Тема 2.1. Теорія критичного раціоналізму Карла Поппера.

Життя, наукова і філософська творчість К.Поппера. Основні праці: «Логіка наукового дослідження», «Відкрите суспільство та його вороги», «Здогадки та спростування: зростання наукового знання».

Наука як система, що змінюється і розвивається. Проблема демаркації. Принцип фальсифікації. Визначення наукової теорії. Характерні риси псевдонаукової теорії.

Проблема зростання наукового знання. Проблематизм як модель наукової

діяльності. Попперів вимоги до зростання знання: 1) нова теорія повинна виходити з простої, нової, плідної, узагальнювальної ідеї; 2) наукова теорія повинна підлягати незалежній перевірці і призводити до явищ, які до цього не спостерігались; 3) «добра» теорія повинна витримувати все нові й нові ретельні перевірки.

Головна рушійна сила науки. Специфіка і цінність наукової раціональності.

Тема 2.2. Концепція особистісного знання Майкла Поланьї й еволюційна епістемологія Стівена Тулміна.

Життя, наукова і філософська творчість М. Поланьї. Основні праці: «Наука, віра і суспільство: вивчення смислу і природи наукового дослідження», «Особисте знання: до пост-критичної філософії».

Спільнота дослідників. Віра в істину. Спростування позитивістських ідеалів: безпристрасного дослідника, жорсткого емпіризму та зв'язаної правилами логіки науки. Особисте знання – поєднання суб'єктивного й об'єктивного. Послідовна критика позитивістської програми (емпірицизму, індуктивізму, кумулятивізму), а також принципів демаркації та епістемологію «без суб'єкта пізнання». Розуміння наукової раціональності.

Розуміння еволюційної епістемології Конрада Лоренца («Зворотний бік дзеркала» (або «Позаду дзеркала»). Шлях Стівена Тулміна від махізму і неопозитивізму до епістемологічної еволюціонізму. Праці: «Людське розуміння», «Філософія науки: вступ». Уявлення про двоїстий характер людського розуміння.

Основні тези еволюційної моделі розвитку науки: 1) інтелектуальний зміст наукової дисципліни, з одного боку, виявляє тенденцію до змін, а з іншого – певну спадкоємність; 2) еволюція наукових теорій – безперервний відбір концептуальних нововведень. Вирішальною умовою виживання інновацій постає їхній внесок у встановлення відповідності між поясненням феномена та «пояснювальним ідеалом»; 3) зміни відбуваються тоді, коли інтелектуальне середовище дозволяє «вижити» тим популяціям, які найбільшою мірою адаптуються до неї. Найбільш важливі зміни пов'язані із заміною матриць розуміння або найбільш фундаментальних теоретичних стандартів.

Тема 2.3. Поняття парадигми та наукової революції Т. Куна.

Життя та творчість Т.Куна. Праця «Структура наукових революцій». Помилковість традиційної картини прогресивної науки. Поняття «парадигма». Наукова революція як зсув парадигм. Нормальна наука. Великі наукові революції в історії науки. Антикумулятивізм. Наукове співтовариство. Суперечності у позиціях Т.Куна та К.Поппера (Кун вважав, що в період нормальної науки вчений не може бути відкритим, оскільки бачить дані крізь призму парадигми. Наука вимагає співпраці та згоди, які натомість потребують припинення дебатів про засадничі принципи. Поппер вважав відкритість однією

з основних рис “хорошого вченого” (поряд з креативністю). Наука підкоряється логіці поступу через відкриття нових даних і процедуру фальсифікації теорій.)

Тема 2.4. Модель зростання наукового знання І. Лакатоса та плюралістична методологія П. Феєрабенда.

Праця Імре Лакатоса «Методологія дослідницьких програм». Поняття «науково-дослідна програма». Розвиток науки як послідовна зміна науково-дослідних програм. Спростування парадигмального підходу Т. Куна. Конкуренція науково-дослідних програм. Складники науково-дослідної програми: “жорстке ядро” – система фундаментальних, конкретно-наукових і онтологічних припущень, які зберігаються у всіх теоріях даної програми; “захисний пояс” – складається із допоміжних гіпотез і забезпечує збереження “жорсткого ядра” від заперечень; нормативні, методологічні правила-регулятори, які визначають перспективні шляхи досліджень (позитивна евристика), і ті, які слід оминати (негативна евристика).

Життя й творчість П.Феєрабенда. Основні праці: «Проти методологічного примусу. Нарис анархістської теорії пізнання» (1975), «Наука у вільному суспільстві» (1978), «Проблеми емпіризму. Філософські замітки» (1981). «Методологічний анархізм» П. Феєрабенда. Принцип «проліферації» (розмноження) теорій. Антидогматизм. Теоретичний плюралізм. Спростування домінування раціоналізму й світоглядної диктатури науки.

3. Структура дисципліни та розподіл годин за темами (тематичний план)

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	всього	у тому числі					всього	у тому числі				
		л	лаб	п	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Сучасна філософія, логіка та методологія науки												
Тема 1.1. <i>Місце науки і філософії в культурі та сучасній цивілізації</i>	23	2		1		20						
Тема 1.2. <i>Класифікація методів і форм наукового пізнання</i>	25	2		1		22						
Тема 1.3. <i>Методологія природознавства та гуманітаристики</i>	27	2		1		24						
Тема 1.4. <i>Комунікативний дискурс в науці XXI ст.</i>	21	2		1		18						

Змістовий модуль 2. Історичні засади філософського осмислення науки												
Тема 2.1. <i>Теорія критичного раціоналізму Карла Поппера</i>	6	2				4						
Тема 2.2. <i>Концепція особистісного знання Майкла Полані й еволюційна епістемологія Стівена Тулміна</i>	6	2				4						
Тема 2.3. <i>Поняття парадигми і наукової революції Т. Куна</i>	6	2				4						
Тема 2.4. <i>Модель зростання наукового знання І. Лакатоса та плюралістична методологія П. Фесрабенда</i>		2				4						
Всього годин	120	16		4		100	120					

4. Теми семінарських занять

Семінарські заняття навчальним планом не передбачені.

5. Теми лабораторних занять

Лабораторні заняття навчальним планом не передбачені.

6. Індивідуальні завдання

Індивідуальне науково-дослідне завдання (ІНДЗ) як вид позааудиторної роботи аспіранта передбачає підготовку матеріалу на тему філософських і методологічних аспектів дослідження, доповідається у формі презентації та передбачає відповіді на запитання, діалог, дискусію.

Мета ІНДЗ – привернути увагу до практичного використання отриманих знань, а також отримати й апробувати перший досвід осмислення методологічної сторони своєї роботи, реагування на зауваження та побажання.

Конкретна тема завдання формується в робочому порядку під час індивідуальних бесід і консультацій, оскільки вони пов'язані з темами дисертаційних досліджень і стосуються філософсько-методологічного підґрунтя кожного з них.

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	“Перший позитивізм” і генеза філософії науки	1
2	Неопозитивізм і логічний аналіз наукової мови	1
3	Постпозитивістські парадигми філософії науки	1
4	Теорія критичного раціоналізму Карла Поппера	2
5	Концепція особистісного знання Майкла Полані	2
6	Ідея еволюційної епістемології Стівена Тулміна	2
7	Поняття парадигми і наукової революції Т. Куна	2
8	Модель зростання наукового знання І. Лакатоса	2
9	Плюралістична методологія за П. Фесрабендом	2
10	Неокантіанська філософія та методологія науки	1
11	Предметна сфера філософії та методології науки	4
12	Природа, структура і динаміка наукового знання	4
13	Ідеали і норми в структурі наукового пізнання	4
14	Наукові традиції, революції, типи раціональності	4
15	Філософські питання природничонаукового знання	32
16	Філософські засади соціогуманітарного пізнання	32
	Разом	100

8. Методи навчання

У навчальному процесі використовуються традиційні види навчальної роботи: лекційні заняття, діалоги, активні та інтерактивні форми навчання, тестування, презентація творчого завдання з використанням комп'ютерної техніки і візуалізації матеріалу. Значний обсяг часу, відведеного на самостійну роботу, передбачає широке використання Інтернет-ресурсів.

9. Методи контролю

Поточний контроль засвоєння знань здійснюється під час модульного контролю (двічі за семестр) за допомогою письмових контрольних робіт, тестів, презентації та обговорення самостійно підготовлених завдань.

Підсумковий контроль – іспит, який передбачає відповіді на теоретичні запитання (до 40 балів) з додаванням балів за перелічені види роботи.

10. Розподіл балів, які отримують аспіранти

Бали за контрольні роботи та індивідуальні (практичні) завдання			Екзамен	Сума
Змістовий модуль 1. Сучасна філософія, логіка та методологія науки	Змістовий модуль 2. Історичні засади філософського осмислення науки	ІНДЗ		
Т 1-4	Т 5-8	1	40	100
20	20	20		

T1, T2 ... T8 – теми змістових модулів.

Загальна оцінка знань і вмінь аспірантки/аспіранта виставляється за суму балів за змістові та підсумковий модуль і не може перевищувати 100 балів.

Критерії оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни на екзамені (підсумковому контролі)

Усна відповідь аспірантки/аспіранта на екзамені оцінюється за такою шкалою:

31-40 балів – високий (творчий) рівень навчальних досягнень аспірантки/аспіранта характеризується засвоєнням не лише основних категорій і понять філософії науки, а й розумінням їхніх зв'язків з сучасними науковими теоріями та практикою наукової діяльності; аспірантка/аспірант володіє всебічними, узагальненими, системними й глибокими знаннями з предмету, здатна/ий використовувати їх у нестандартних ситуаціях, виявляє науковий підхід і творчі здібності; аспірантка/аспірант вміє визначати та виокремлювати смислові й методологічні відмінності філософії від інших форм мислення, порівнювати філософські та методологічні підходи до аналізу проблем наукового пізнання, виявляти їхні переваги й недоліки; демонструє обізнаність у головних філософсько-методологічних проблемах сучасних наук, зокрема у своїй галузі; відповідає упевнено, не прив'язана/ий до записів; відповіді на питання вичерпні, вирізняються повнотою і точністю використаних термінів, матеріал викладається послідовно й логічно; аспірантка/аспірант вичерпно відповідає на додаткові запитання викладача/ки. (Викладач/ка має право поставити до трьох питань за змістом навчальної програми дисципліни, а не лише за темою питань, сформульованих у білеті).

20-30 балів – достатній (конструктивно-варіативний) рівень навчальних досягнень характеризується знанням суттєвих ознак понять і категорій, аспірантка/аспірант вільно оперує ними, тобто відтворює стандартний перелік відомостей про філософсько-методологічні проблеми сучасної науки, відомі підходи й школи, однак їхнє розуміння не пов'язане з реальними подіями в історії й сучасності науки, практикою наукової діяльності; знання не узагальнені, аспірантка/аспірант не вміє переносити їх і використовувати в інших ситуаціях, при цьому виявляє досить повні знання матеріалу, не припускається у відповідях суттєвих неточностей, засвоїла/в основну літературу, рекомендовану навчальною програмою, іноді послуговується попередніми записами, дає повні відповіді на додаткові запитання викладача/ки.

10-19 балів – середній (репродуктивний) рівень навчальних досягнень: аспірантка/аспірант знає основні ознаки поняття чи категорії, здатна/ий відтворити основні відомості про філософські й методологічні проблеми сучасної науки, персоналії, філософсько-методологічні підходи до розв'язання проблем наукового пізнання, виявляє знання та вміння, достатні для подальшого навчання й наукової роботи; увага аспірантки/аспіранта прикута до записів, зроблених під час підготовки до усної відповіді; аспірантка/аспірант припускається помилок, відповіді не повністю розкривають зміст висвітлюваних проблем та шляхи їхнього розв'язання; відповідає на додаткові поставлені запитання з помилками, однак спроможна/ий за допомогою екзаменатора/ки виправити їх.

1-9 балів – низький (рецептивно-продуктивний) рівень навчальних досягнень характеризується дифузно-розсіяним уявленням про категорії та поняття, на основі яких аспірантка/аспірант відрізняє їх від інших; аспірантка/аспірант відповідає, читаючи зроблені під час підготовки до усної відповіді записи, без допомоги яких у матеріалі орієнтується слабо, допускає принципові помилки; відповідає на додаткові поставлені запитання тільки за допомогою підказок екзаменатора/ки, відповіді не розкривають сутність проблем, сформульованих у питаннях.

0 балів – аспірантка/аспірант не розкриває сутність проблем, сформульованих у білеті, або торкається питань поверхово чи фрагментарно, не розкриваючи їх змістовно. На додаткові запитання викладача/ки відповісти не може.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
80-89	B	добре	
70-79	C		
60-69	D	задовільно	
50-59	E		
35-49	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

11. Методичне забезпечення

1. Опорні конспекти лекцій з курсу “Філософія та методологія науки” (презентації), тестові завдання, критерії оцінювання індивідуального завдання, розміщені на платформі Електронного навчання MOODLE.
2. Підручники, навчальні посібники, конспекти лекцій, опубліковані відомими українськими та зарубіжними авторами.

12. Рекомендована література

Базова (основна)

- Добронравова І. С., Білоус Т. М., Комар О. В. Новітня західна філософія науки. Підручник. Київ: Парапан, 2008. – 215 с.
- Добронравова І. С., Сидоренко Л. І. Філософія та методологія науки. – К.: ВПЦ “Київський університет”, 2008. – 223 с.
- Марчук М. Г. Ціннісні потенції знання. Монографія. – Чернівці: Рута, 2001. – 319 с.
- Марчук М. Г., Починок Б. В. Провідні філософські напрями: Навчальний посібник. – Чернівці: Рута, 2008. – 103 с.
- Ожеван М. А. Людський вимір науки та наукові виміри людини. К.: “Либідь”, 1992. 175 с.
- Починок Б. В., Починок І. Б. Вступ до філософії гуманітарних наук: навч. посібник. – Чернівці, 2013. – 364 с.
- Починок Б. В., Починок І. Б. Позитивізм і постпозитивізм: навчальний посібник – Чернівці, 2015. – 300 с.
- Починок І. Б. Філософія гуманітарних наук. Навч. посібник. Ч. 1. – Чернівці, 2007. – 71 с.
- Рупташ О. В. Поняття смислу в гуманітарнонауковій парадигмі знання : монографія. Чернівці : ЧНУ, 2015. 334 с.
- Степин В. С. Философия науки. Общие проблемы : учебник для аспирантов и соискателей ученой степени кандидата наук /В.С.Степин. – М.: Гардарики, 2006. – 384 с.
- Сучасна зарубіжна філософія. Течії і напрями. Хрестоматія: Навч. посібник. – К.: Ваклер, 1996. – 428 с.
- Сучасне природознавство: Когнітивний, світоглядний, культурно-історичний виміри / Відп. Ред.. В.С.Лук'янець, О.М.Кравченко. – К.: Наукова думка, 1995. – 271 с.

- Шашкова Л. О., Злочевська М. В. Діалогічний вимір гуманітарного знання. Монографія. – К.: Видавничий дім «Професіонал», 2011. – 176 с.
- Штанько В. И. Философия и методология науки. Учебное пособие для аспирантов и магистрантов естественнонаучных и технических вузов. – Харьков: ХНУРЭ, 2002. – 292 с.
- Цехмистро И. З. Холистическая философия науки. – Сумы, 2003.

Допоміжна

- Апель К.-О. Апріорні спільноти комунікації та основи етики. До проблеми раціонального обґрунтування етики за доби науки // Сучасна зарубіжна філософія. – К., 1996. – С.359-421.
- Апель К.-О. Трансформация философии. Пер. с нем. / Перевод В. Куренной, Б. Скуратов. – М.: «Логос», 2001. – 344 с.
- Атфилд Р. Этика экологической ответственности // Глобальные проблемы и общечеловеческие ценности. М., 1990.
- Вільгельм Дільтей і філософія “духовно-наукового” знання. Монографія / За заг. ред. М. Марчука. – Чернівці, 2011. – 231 с.
- Вітгенштейн Л. Tractatus logico-philosophicus. Філософські дослідження. – Київ: Основи, 1995.
- Вернадский В. И. Научная мысль как планетное явление. – М: Наука, 1991.
- Вернадский В. И. Философские мысли натуралиста. Научная мысль как планетарное явление. – М.: Наука, 1988.
- Гардашук Т. В. Сучасний екологізм: теоретичні засади та практичні імплікації // Практична філософія, 2001. № 1.
- Григорків І. Р. Карл Поппер: раціонально-наукове знання в пошуках кращого світу // Філософія. Культура. Життя: Міжвузівський збірник наукових праць. – Випуск 28. – Дніпропетровськ: Дніпропетровська державна фінансова академія, 2007. – С. 18-24.
- Добронравова І. С. Философия науки как практическая философия // Практична філософія. – 2009. – № 1. – С.43-54.
- Добронравова І. С., Білоус Т. М., Комар О. В. Новітня західна філософія науки. Підручник. Київ: Парапан, 2008. – 215 с.
- Добронравова І. С., Білоус Т. М., Комар О. В. Новітня філософія науки. Підручник для студентів філософських факультетів та аспірантів. – Київ: Логос. – 2009. – 243 с.
- Добронравова І. С., Сидоренко Л. І. Філософія та методологія науки. – К.: ВПЦ “Київський університет”, 2008. – 223 с.
- Інтуїція в науковому пізнанні: навч. посібник. Укладач – канд. філос. наук Кадук С. І. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2013. – 120 с.
- Йонас Г. Принцип відповідальності. У пошуках етики для технологічної цивілізації [пер. з нім. А. Єрмоленко, В. Єрмоленко]. – К.: Лібра, 2001. – 400 с.
- Канке В. А. Основные философские направления и концепции науки. Итоги XX столетия. – М.: Логос, 2000. – 320 с.
- Козьмук Я. Р. Нелінійний проект постмодернізму Ж. Дерріди // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наук. праць. Вип. 706-707. Філософія. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2014. – С.219-224.
- Корбутяк В. І. Методологія системного підходу та наукових досліджень: Навчальний посібник. – Рівне: НУВГП, 2010. – 176 с.
- Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень. Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2006. – 206 с.
- Крымский С. Б. Научное знание и принципы его трансформации. – К., 1974.
- Крымский С. Б. Системы знания и проблема их категориальной определенности // Логико-понятийный анализ понятийного аппарата науки. – К., 1977.
- Крымский С. Б., Кузнецов В.И. Мировозренческие категории в современном естествознании. – Киев: Наукова думка, 1983. – С.178-187.
- Кун Т. Структура научных революций. – М., 2003.
- Лакатос И. История науки и ее рациональные реконструкции // Структура и развитие науки. Из Бостонских исследований по философии науки. – М.: Прогресс, 1978. – С.203-235.

- Лакатос И. Фальсификация и методология научных исследовательских программ. – М., 1995.
- Лекторский В. А. Классическая и неклассическая эпистемология. – М., 2000.
- Макаров З. Ю., Радзьян Т. І. Ідея випадковості у філософії та науці: монографія. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2018. – 348 с.
- Манчул Б. В. Аксіологічні передумови єдності світу людини і світу природи в науковому пізнанні // Науковий вісник Чернівецького університету. Збірник наукових праць. Випуск 346-347. Філософія. – Чернівці, 2007. – С. 88-92.
- Манчул Б. В. Інтегративний потенціал неklasичної методології науки // Мультиверсум. Філософський альманах. – Випуск 6 (94). – К., 2010. – С. 145-154.
- Марчук М. Г. Вільгельм Дільтей: «філософія життя» та гуманітарно-наукова методологія // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наук. праць. – Випуск 462. Філософія. – Чернівці, 2009. – С. 3-7.
- Марчук М. Г., Манчул Б. В. Лінгвістична парадигма в структурі гуманітарно-наукової методології // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наук. праць. Вип. 621-622. Філософія. – Чернівці, 2012. – С.59-65.
- Марчук М. Г., Мудра С. І. Аксіологічний потенціал інтуїції в науковому пізнанні // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наук. праць. – Випуск 309-310. Філософія. – Чернівці: Рута, 2006. – С. 131-138.
- Марчук М. Г., Починок Б. В. Провідні філософські напрями: Навчальний посібник. – Чернівці: Рута, 2008. – 103 с.
- Мельничук М. І. Епістемологія неявного знання: становлення комунікативного підходу // Вісник Черкаського університету. Випуск 210. Філософія. – Черкаси, 2011. – С. 12-17.
- Мельничук М. І. Методологічний зріз філософії М.Фуко: дискурс як актуалізація неявного знання // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць. Випуск 72 (№5). – К.: ВІР УАН, 2013. – С. 643-647.
- Мельничук М. І. Неявне знання в контексті посткласичної раціональності: Карл Попер і Майкл Полані // Науковий вісник Чернівецького національного університету: Зб. наук. праць. Випуск 534-535. Філософія. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2010. – С. 105-110.
- Микешина Л. А. Философия науки: Эпистемология. Методология. Культура / Учебное пособие. Издание 2-е, исправленное и дополненное. Москва: Издательский дом Международного университета в Москве, 2006.
- Микешина Л. А. Эпистемология ценностей. – М.: Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2007. – 439 с. (Серия «Humanitas»)
- Мирутенко Л. Г. Етичні виміри науки та моральна відповідальність ученого // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць. – Чернівці: Рута, 2008. – Вип. 410-411. Філософія. – С. 172-176.
- Мудра С. І. Смысл і цінність інтуїції в постнекласичній філософії та методології науки // Мультиверсум.Філософський альманах., – Вип. 6(94). – К., 2010. – С. 135-144.
- Наука глазами гуманитария / Отв. ред. В.А.Лекторский. – М.: Прогресс-Традиция, 2005. – 688 с.
- Огурцов А. П. Философия науки: двадцатый век: Концепции и проблемы: В 3 частях. – СПб., 2011.
- Омельчук І. В. Актуалізація плюралістичних уявлень у сфері теоретичного знання // Virtus: Scientific Journal / Editor-in-Chief M.A. Zhurba – February # 5, 2016. – Р. 33-36.
- Онуфрійчук Р. В. Проблема структури фізичної реальності в контексті методологічних та концептуальних настанов сучасної філософії науки // Науковий вісник Чернівецького університету. Збірник наук. праць. Випуск 638-639. Філософія – Чернівці, 2012 – С.43-50.
- Онуфрійчук Р. В. Розуміння природи реальності в контексті становлення концепції глобального еволюціонізму // Науковий вісник Чернівецького університету. Збірник наукових праць. Випуск 621-622. Філософія – Чернівці, 2012 – С. 48-53.
- Подгорна Л. П. Естетика науки і ціннісні виміри постнекласичної раціональності // Науковий вісник Черкаського університету. Вип. 210. Серія «Філософія». – Черкаський нац. ун-т, 2011. – С. 34-40.

- Полани М. Личностное знание. На пути к посткритической философии. Пер. с англ. – М., 1985. – 344 с.
- Поппер К. Логика и рост научного знания. – М., 1983.
- Починок Б. В. Емпіричне і теоретичне в гуманітарному пізнанні // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць. Випуск 539-540. Філософія. – Чернівці, 2011. – С. 17-23.
- Починок І. Б. Філософія гуманітарних наук. Навч. посібник. Ч. 1. – Чернівці, 2007. – 71 с.
- Пуанкаре А. О науке: Пер с фр. / Под ред. Л.С.Понтрягина. – 2-е изд, стер. – М.: Наука. Гл. ред. физ.-мат. лит., 1990. – 736 с.
- Радзіняк Т. І. Природничонаукова та гуманітарна методологія в перспективі взаємозближення // Науковий вісник ЧНУ. Збірник наукових праць. Випуск 412-413. Філософія. – Чернівці, 2008. – С. 110-115.
- Радзіняк Т. І. Синергетика як нове світобачення // Науковий вісник ЧНУ. Збірник наукових праць. Випуск 101. Філософія. – Чернівці, 2001. – С. 26-28.
- Риккерт Г. Науки о природе и науки о культуре. – М., 1988.
- Рошкульєць Р. Г. Метафізичні елементи концепції наукових дослідницьких програм у контексті класичної та постнекласичної раціональності // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наук. праць. Вип. 621-622. Філософія. – Чернівці, 2012. – С. 71-75.
- Рошкульєць Р. Г. Оцінка метафізики у філософії науки К. Поппера // Науковий вісник Чернівецького університету. Збірник наук. праць. Випуск 249-250. – Чернівці: Рута, 2005. – С. 44-50.
- Рошкульєць Р. Г. Світоглядно-метафізичні аспекти методології науки Т. Куна // Науковий вісник Чернівецького університету. Збірник наук. праць. Випуск 412-413. Чернівці: Рута, 2008 – С. 81-85.
- Рупташ О. В. Поняття смислу в гуманітарнонауковій парадигмі знання [Текст] : монографія. Чернівці : ЧНУ, 2015. 334 с.
- Рупташ О. В., Радзіняк Т. І. Історія науки і техніки. Навчально-методичний посібник. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2012. 176 с.
- Руснак І. Г. Кореляція етики та науки: проблеми і перспективи // Науковий вісник Чернівецького університету. Збірник наукових праць. Випуск 410-411. Філософія. – Чернівці, 2008. – С. 177-180.
- Сидоренко Л. І. Проблеми етики науки в постнекласичному дискурсі // Філософські проблеми гуманітарних наук. Альманах. – 2010. – № 19. – С.121-125.
- Сидоренко Л. І. Сучасна наука в контекстах свободи та відповідальності // Софія. Гуманітарно-релігійознавчий вісник, 2015.
- Ситниченко Л. А. Першоджерела комунікативної філософії. – К.: Либідь, 1996.
- Степин В. С. Теоретическое знание. – М.: “Прогресс-Традиция”, 2000. – 744 с.
- Стеченко Д. М., Чмир О. С. Методологія наукових досліджень: Підручник. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2007. – 317 с.
- Ткачова Ю. М. Комунікативна раціональність у сучасному науковому дискурсі // Актуальні проблеми філософії та соціології : науково-практичний журнал. – Одеса : 2015. – Вип. 4. – С. 131-135.
- Томпсон М. Философия науки. – М., 2003.
- Фейерабенд П. Избранные труды по методологии науки. – М., 1986.
- Философия и методология науки XX века: от формальной логики к истории науки [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://lib.rus.ec/b/310599/read>
- Философия науки в вопросах и ответах: Учебное пособие для аспирантов / В.П.Кохановский [и др.]. – Ростов н/Д: Феникс, 2006. – 352 с.
- Фуко М. Археология знания. – Киев, 1996.
- Хабермас Ю. Комунікативна дія і дискурс // Першоджерела комунікативної філософії. – К., 1996.

- Халай І. О. Людиновимірність Універсуму в історико-наукових та історико-філософських студіях // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць. Випуск 504-505. Філософія. – Чернівці, 2010.
- Холтон Дж. Тематический анализ науки. – М., 1986.
- Хосе Ортега-і-Гасет: життя, історичний розум і ліберальна демократія : монографія / Заг. ред. М. Марчук, Х. Болардо. – Чернівці, 2017.
- Хюбнер К. Критика научного разума. – М., 1994.
- Цехмистро І. З. Холистическая философия науки. – Сумы, 2003.
- Цинтила О. В. Антропологічний поворот у філософії та його методологічні наслідки // Науковий вісник Чернівецького університету. Збірник наукових праць. – Чернівці, 2007.
- Черникова І. В. Современная наука и научное познание в зеркале философской рефлексии [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/sovremennaya-nauka-i-nauchnoe-poznanie-v-zerkale-filosofskoy-refleksii>
- Шашкова Л. О., Злочевська М. В. Діалогічний вимір гуманітарного знання. Монографія. – К.: Видавничий дім «Професіонал», 2011. – 176 с.
- Шашкова Л. О. Діалог науки і релігії в культурно-історичному контексті. Монографія. – К.: Грамота, 2008. – 330 с.
- Штанько В. І. Философия и методология науки. Учебное пособие для аспирантов и магистрантов естественнонаучных и технических вузов. – Харьков: ХНУРЭ, 2002. – 292 с.
- Ягодзінський С. М. Науковий дискурс в умовах інформаційного суспільства: методологічний і соціокультурний аспекти. Автореф. дис. ... канд. філос. наук. 09.00.02. – К., 2008.

13. Інформаційні ресурси

- <http://www.nbuv.gov.ua/> Бібліотека ім. В. Вернадського.
- <http://library.chnu.edu.ua/?page=/ua/02infres/01elcat> Електронний каталог Наукової бібліотеки Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
- <http://www.library.cv.ua/onlajn-poslugy> Чернівецька обласна універсальна наукова бібліотека ім. М. Івасюка (Онлайн послуги)
- <http://lib-gw.univ.kiev.ua/> Бібліотека ім. М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка
- <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/index.htm> Електронна бібліотека кафедри філософії та методології науки філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка
- <http://www.filosof.com.ua/> Інститут філософії НАН України імені Григорія Сковороди
- <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/dict.html> Найвидатніші філософи світу та України
- <https://about.jstor.org/oa-and-free/> Open and free content on JSTOR and Artstor
- <https://philpapers.org/> PhilPapers
- <https://moodle.chnu.edu.ua/course/view.php?id=2104> Філософія та методологія науки – сторінка на сайті ЧНУ «Електронне навчання»